

Sociala hänsyn i offentlig entreprenadupphandling av utemiljöskötsel

Socially responsible public procurement of green space management

Susanna Åslin

Självständigt arbete • 15 hp

Landskapsingenjörsprogrammet

Alnarp 2017

Sociala hänsyn i offentlig entreprenadupphandling av utemiljöskötsel

Socially responsible public procurement of green space management

Susanna Åslin

Handledare: Bengt Persson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Examinator: Anders Kristoffersson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur för landskapsingenjörer

Kurskod: EX0793

Program/utbildning: Landskapsingenjörsprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2017

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Sociala hänsyn, upphandling, lagen om offentlig upphandling, utemiljöskötsel, grönyteskötsel, AB, AMA, ABFF, Aff, SRPP.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förord

Detta examensarbete på 15 högskolepoäng är skrivet inom landskapsingenjörsprogrammet på SLU i Alnarp under sommaren 2016 och inom ämnet landskapsarkitektur. Jag vill tacka min familj som har stöttat mig under mina studieår och min handledare Bengt Person för stödet under detta examensarbete.

Susanna Åslin

Sammanfattning

Examenarbetets mål är att försöka utreda hur sociala hänsyn tillämpas i Sverige och Europa och hur det användas inom upphandling av utemiljöskötsel. Genom att studera hur det ser ut i Europa och inom andra branscher har det framkommit att det finns utrymme och möjligheter att beakta sociala hänsyn och koppla sådana villkor till upphandling av olika typer av arbeten.

Vid studierna av svenska förfrågningsmaterial inom utemiljöskötsel som publicerats på Visma TendSign under juli 2016 visade det sig att 7/14 beaktar sociala hänsyn vid upphandling av utemiljöskötsel. Om man jämför dessa exempel med de som finns från Europa kan man se dels att kraven inte är så långtgående som de kan vara i Europa och dels att majoriteten av de svenska exempel handlar om att beställaren anställer skolungdom, under sommarlovet, som entreprenören ska arbetsleda.

Vid genomgång av styrsystemen AB/AMA och ABFF framkom att det finns utrymme inom systemen men inget utrymme eller rubrik särskilt avsatt för sociala hänsyn, förutom i AB/AMA i rubriken AFC/ AFD.346 Anställda. I litteraturen om ABFF nämndes sociala hänsyn inte. Trots att stödet för sociala hänsyn inte finns inom systemen har granskningen av förfrågningsmaterialet visat att det går. Dessutom visade det sig att fler använde ABFF och färre AB/AMA trots att AB/AMA har visat var sociala hänsyn kan finnas med.

Intrycket är att tillämpningen av sociala hänsyn i Sverige och inom utemiljöbranschen går långsamt men är på gång.

Innehåll

Sociala hänsyn i offentlig entreprenadupphandling av utemiljöskötsel.....	I
Förord.....	III
Sammanfattning.....	IV
Förkortningar.....	1
Bakgrund	2
Upplägg och metod	3
Syfte	3
Avgränsningar	3
Metod och material.....	4
Litteraturstudie	4
Granskning av styrande system.....	4
Granskning av förfrågningsmaterial.....	4
Litteraturstudie	5
Lagen om offentlig upphandling	5
Tillämpningen av sociala hänsyn	6
Sociala hänsyn i Europa	7
Danmark	7
Köpenhamns kommun.....	7
Norge	7
Finland.....	7
Esbo.....	8
Vanda.....	8
Tammerfors	8
Nederländerna	8
Belgien	9
Vallonien	9
Ghent	9
Bryssel.....	9
Storbritannien	10
MTR	10
Queen Elizabeth Olympic park	10
Skottland.....	11
Glasgow och Commonwealth Games	11
New South Glasgow Hospitals.....	11
Sammanfattning.....	12
Sociala hänsyn i svensk byggbransch.....	13

Peab	13
Skanska.....	13
NCC.....	14
Sociala hänsyn inom svensk utemiljöskötsel	15
Granskning av styrande system.....	16
Aff	16
AB/AMA	17
Granskning av förfrågningsmaterial.....	18
Kalmar läns landsting.....	18
1 Bromma, markskötsel avseende förskolegårdar	18
2 Tyresö Bostäder, markskötselentreprenad.....	18
3 Skelefteå, dels drift och underhåll av yttre miljö, dels administrativ och teknisk förvaltning. ..	18
4 Eslövs kommun, Specialentreprenad för trädgårdsskötsel av finparker och installationer	18
5 Malmö, drift av förskolebyggnader	19
6 Solna, drift av simhall och utebad	19
7 Halmstad fastighets AB, fastighetsskötsel av bostadsområdet Andersberg	19
8 Käppala, mark- och snöröjningstjänster	19
9 Hökarängen, markskötsel i bostadsområde, Stockholmshem	19
10 Sätra, markskötsel i bostadsområde, Stockholmshem.....	20
11 Solberg, markskötsel i bostadsområde, Stockholmshem.....	20
12 Mölnlycke, utemiljöskötsel i Landvetter, Förbo	20
13 Mölnlycke, utemiljöskötsel i Gråbo, Förbo.....	20
14 Drift och skötsel av Vittjåkk fritidsanläggning	20
Förfrågningsmaterialet med sociala hänsyn i tabell	21
Diskussion	22
Litteraturstudie	22
Granskning av styrande system.....	23
Granskning av förfrågningsmaterial.....	23
Validering.....	24
Vidare studier	25
Referenser.....	26

Förkortningar

AB 04	Allmänna Bestämmelser AB 04 för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader
ABFF	Allmänna bestämmelser för entreprenader inom fastighetsförvaltning och verksamhetsanknutna tjänster.
AMA	Allmän material- och arbetsbeskrivning
AF	Administrativa föreskrifter
Aff	Avtal för fastighetsförvaltning och verksamhetsanknutna tjänster
BNP	Bruttonationalprodukt
CSR	Corporate Social Responsibility
EU	Europeiska unionen
GRI	Global Reporting Initiative
LOU	Lagen om offentlig upphandling
SEK	svenska kronor
SF	Särskilda föreskrifter
SRPP	Socially responsible public procurement
UF	Upphandlingsföreskrifter

Bakgrund

Jag har valt att skriva om sociala hänsyn i offentlig upphandling därför att jag ville lära mig mer om lagstiftningen kring offentlig upphandling. Detta för att förbereda mig inför kommande arbetsliv. Upphandling tas upp under utbildningen men bara ytligt och jag ville gå in i detalj för att se vilka möjligheter och begränsningar som finns. Eftersom jag läser till landskapsingenjör föll det sig naturligt att det skulle handla om upphandling av utemiljöskötsel.

Innan jag började skriva och läsa hade jag aldrig hört talas om sociala hänsyn men ju mer jag läste desto mer intresserad blev jag. Att kunna påverka människors liv genom att skapa arbetstillfällen för de som står långt från arbetsmarknaden med de offentliga medlen låter ju självklart, men har inte varit det. De ekonomiska aspekterna har ofta härskat över de sociala.

I Socialt ansvarsfull upphandling -En handledning till sociala hänsyn i offentlig upphandling (Europeiska unionen, 2011) står det att offentlig upphandling utgör 17% av EU:s BNP 2011. I samma skrift definieras sociala hänsyn till att omfatta

sysselsättningsmöjligheter, anständigt arbete, överensstämmelse med sociala rättigheter och arbetstagares rättigheter, social integration (inbegripet personer med funktionshinder), lika möjligheter, utformning som ger tillgänglighet åt alla, beaktande av hållbarhetskriterier, frågor om etisk handel och ett bredare frivilligt iakttagande av företagens sociala ansvar (CSR). (Europeiska unionen, 2011, p. 7).

EU:s intentioner är att en allt större del av de offentliga pengarna ska gå till att öka sammanhållningen och minska till exempel arbetslösheten och utanförskapet i samhället. För att åstadkomma detta behövs mål och politiskt engagemang i frågan. Det behövs också en strategi som kan bidra till genomförandet och till utbildning (Europeiska unionen, 2011).

Sedan 2001 har det varit juridiskt möjligt att i offentlig upphandling ta sociala hänsyn vilket styrks av Europeiska unionen (2011). 2010 ändrades den svenska lagstiftningen från att tillåta sociala hänsyn till formuleringen

kapitel 1. 9 a § Upphandlande myndigheter bör beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Lag (2010:571) (notisum, 2016).

Svensk lagstiftning bygger på EU-direktiven men det sker en viss eftersläpning. I och med det nya direktivet 2014/24/EU från Europaparlamentet upphävs direktiv 2004/18/EG och bestämmelser om sociala krav (artikel 18.2 i LOU-direktivet) som tex krav på löner och arbetsvillkor samt villkor för fullgörande av kontrakt (artikel 70 i LOU-direktivet) lyfts fram (SOU 2016:15). Hur den nya lagen kommer att vara formulerad är inte offentliggjort. Trots att det finns en intention inom EU att upphandlande myndigheter bör beakta sociala hänsyn då det finns möjlighet är det osäkert om det beaktas i någon större utsträckning. I kandidatarbetet Social hållbarhet i upphandling (2016) beskriver Johanson hur hållbarhet behöver drivas av myndigheter, att det ibland är nödvändigt med lagstiftning. Dessutom säger Johansson (2016) att det finns mycket forskning om miljöhänsyn men mycket lite om sociala hänsyn.

Upplägg och metod

Syfte

Syftet med detta arbete är att belysa om det är möjligt att ställa krav på sociala hänsyn vid offentlig upphandling av utemiljöskötsel, och hur görs det i så fall i Sverige och Europa? Dessutom belyses några av de möjligheter som finns att driva utvecklingen av användandet av sociala hänsyn vid offentlig upphandling av utemiljöskötsel. Inkluderandet av socialt utsatta grupper i arbetslivet och därmed samhället är en viktig aspekt av sociala hänsyn. Detta regleras inte i lag på samma sätt som jämställdhet, miljö, arbetslagstiftning eller diskriminering och är därför intressant att belysa.

En hypotes är att det går att ställa krav eller villkor angående sociala hänsyn inom utemiljö, men att det inte utnyttjas så ofta. En annan hypotes är att det inom AB/AMA, ABFF och Aff inte finns något stöd i användandet av sociala hänsyn, men inget som utesluter möjligheten heller.

Avgränsningar

Arbetet handlar i första hand om aspekten sysselsättning inom sociala hänsyn och vid offentlig upphandling av utemiljöskötsel. Arbetet handlar inte om etiska krav eller krav på kollektivavtal. I de fall detta har tagits med har det endast inkluderats i studien för att visa på var i förfrågningsmaterialet sociala hänsyn har placerats. Ytterligare avgränsningar är att inte ta med anläggning av utemiljö därför att omsättningen inom skötsel är så mycket större. Utemiljöskötsel i egen regi eller privat regi utesluts av den orsaken att den inte behöver upphandlas offentligt.

Skillnaden mellan privat och offentlig upphandling är att offentlig upphandling styrs av lagen om offentlig upphandling medan privat upphandling inte regleras på samma sätt. Lagen tvingar offentliga myndigheter att agera på ett visst sätt medan vid privat upphandling är alla aspekter inklusive sociala hänsyn, frivilligt.

Syftet är inte heller att jämföra den svenska utemiljöskötselbranschen med till exempel byggbranschen. Exempler från byggbranschen finns med för att visa på hur man skulle kunna göra.

Jag har inte heller avsett att titta på om det är lämpligt att beakta sociala hänsyn inom utemiljöbranschen vilket jag tycker att man borde studera.

Metod och material

För att svara på mina frågor har jag gjort tre saker, en litteratursökning, en granskning av de styrande systemen och en genomgång av förfrågningsmaterial.

Litteraturstudie

För att beskriva vad sociala hänsyn kan vara och hur man tillämpar det har jag försökt hitta vetenskaplig litteratur. Initialt söktes på relevanta begrepp på Google för att få inblick i hur debatten ser ut i offentligheten. Begreppen som användes var sociala hänsyn, CSR och upphandling antingen fristående eller kopplat till utemiljöskötsel.

De träffar jag fick upp var publikationer från olika myndigheter, som Upphandlingsmyndigheten, Konkurrensverket, Regeringen och EU. I Arbetsklausuler och sociala hänsyn (SOU 2016:15) undersöks hur sociala och arbetsmarknadsrelaterade krav används i några europeiska länder som man bedömt vara relevanta. Detta redogör jag för under rubriken Sociala hänsyn i Europa. Dessutom undersöks om man kan ställa krav på kollektivavtal.

Samma begrepp används för att söka i bibliotekets databaser för att se vilken vetenskaplig litteratur som finns i ämnet. På bibliotekets databas fick jag upp två kandidatuppsatser som handlade om CSR och sociala hänsyn, men främst inom byggbranschen. För att undersöka hur det såg ut i utemiljöbranschen kontaktade jag de tre största företagen inom branschen. Dessa var Svensk markservice, Green Landscaping och Peab. Hur de ser på sociala hänsyn och hur de arbetar med frågan återfinns under rubriken Sociala hänsyn inom svensk utemiljöskötsel.

Efter rekommendation från handledare har även The Olympic Park -Towards A 10 Year Landscape -Management & Maintenance Plan (Olympic Delivery Authority, 2010) i London granskats. Skriften från Olympic Delivery Authority är dels en skötselbeskrivning och dels en vision. Den tar upp att man vill tillämpa sociala hänsyn bland annat genom att anställa missgynnade grupper.

Granskning av styrande system

Styrande dokument som AMA, AB, ABT, ABFF och Aff har gått igenom för att se vilket utrymme som ges för denna typ av frågor. Vetenskaplig litteratur om dessa styrande dokument har varit i det närmaste obefintlig. AB/AMA har studenter tillgång till via nätet och SLU, men inte Aff. Det är ovanligt att själva böckerna finns på bibliotek och ännu ovanligare att de går att låna. Resultatet av denna studie återfinns under rubriken granskning av styrande system.

Granskning av förfrågningsmaterial

På Visma OPIC och Visma TendSign har jag kunnat ta del av förfrågningsmaterial. Där har jag tittat på material från juli 2016 vilket sammantaget resulterade i 49 stycken förfrågningsunderlag. Vid närmare granskning visade det sig att endast 14 avsåg utemiljöskötsel och var tillgängliga via Visma OPIC eller Visma TendSign. Några avsåg anläggning av utemiljö och några avsåg byggnaders fastighetsdrift och dessa har därför inte tagits med i studien.

Det utvalda materialet har sedan granskats för att utröna om och hur sociala hänsyn används. För att kunna ta del av förfrågningsmaterial på Visma OPIC och Visma TendSign kan man registrera sig kostnadsfritt med personnummer som organisationsnummer och ”Student” som företagsnamn. I samråd med handledare har jag även granskat en upphandling från Kalmar läns landsting där avsikten var att sysselsätta funktionshindrade.

Litteraturstudie

I de vetenskapliga databaserna på biblioteket var utbudet av relevanta artiklar ytterst begränsat. Där fanns några kandidatuppsatser. I Socialt ansvar inom byggbranschen (Eklund, 2016) finns jämförelser mellan tre svenska byggföretag och deras CSR-arbete. I Social hållbarhet i upphandling (Johansson, 2016) beskrivs dels förändringsarbetet i att tillämpa social hållbarhet och dels Växjö kommuns hållbarhetsarbete.

På Google återfanns publikationer från olika myndigheter, som Upphandlingsmyndigheten, Konkurrensverket, Regeringen och EU. I Arbetsklausuler och sociala hänsyn (SOU 2016:15) undersöks hur sociala och arbetsmarknadsrelaterade krav används i några europeiska länder som man bedömt vara relevanta.

Lagen om offentlig upphandling

Upphandlande myndigheter så som statliga myndigheter, kommuner och landsting och offentligt styrda organ som statliga och kommunala bolag omfattas av lagen om offentlig upphandling. Dessa ska använda de offentliga medlen på bästa sätt och dra fördel av konkurrensen.

I Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling (SOU 2013:12) står att lagen om offentlig upphandling bygger på EU-direktivet 2004/18/EG och syftar till att den fria rörligheten på marknaden inom EU ska fungera effektivt samtidigt som samhällspolitiska mål uppnås. Tidigare var regleringen av offentlig upphandling bara fokuserad på rent ekonomiska aspekter (Göteborgs stad, u.d.).

Enligt Konkurrensverket (2014) bygger de svenska principerna för offentlig upphandling på de EG-rättsliga. Dessa principer gäller för all offentlig upphandling, även för de som är under tröskelvärdena. Principerna handlar om att man inte får diskriminera på grund av nationalitet och att alla leverantörer ska behandlas lika och ha samma förutsättningar. De innefattar också principen om transparens för att leverantörer ska kunna prioritera det som betyder mest för beställaren när denne gör sitt val. Proportionalitetsprincipen säger att de krav man ställer på leverantören ska vara proportionerliga mot det som upphandlas och principen om ömsesidigt erkännande handlar om att intyg och certifikat ska gälla i alla EU- och EES-länder när de är utfärdade i något av länderna.

I Arbetsklausuler och sociala hänsyn i offentlig upphandling (SOU 2016:15) står att ”2014 års upphandlingsdirektiv ska vara genomförda i Sverige under våren 2016.” På Dagens juridik skriver Wahlberg (2016) att de nya Upphandlingsreglerna, baserade på EU-direktivet från 2014, ska börja gälla från och med 1/1 2017. Från början var det tänkt att de skulle gälla från 1/4 2016, men det har blivit förseningar. Där står också att lagförslaget innehåller ”tydligare regler om ’miljö-, arbetsrättslig- och sociala hänsyn’” (Wahlberg, 2016).

Tillämpningen av sociala hänsyn

I Socialt ansvarsfull upphandling -En handledning till sociala hänsyn i offentlig upphandling (Europeiska unionen, 2011) står att när man ska implementera sociala hänsyn i upphandlingen behöver man ta reda på vilka behov som finns, vilka grupper man ska rikta in sig på och vad som är möjligt inom själva uppdraget. Man bör ställa frågor som är det rimligt och ekonomiskt försvarbart att ta med sociala hänsyn i upphandlingen, men också om det är lämpligt. Kan de sociala målen vara en del av kontraktsföremålet, det vill säga varan eller tjänsten som upphandlas, och kan man öka möjligheterna för mindre eller sociala företag att delta i upphandlingarna?

När man har bestämt vad som är kontraktsföremålet kan man i de tekniska beskrivningarna ta in sociala hänsyn, då man till exempel säkerställer att kontraktsföremålet ska vara tillgängligt för alla. EU skriver också att man kan behöva arbeta med mindre omfattande sociala villkor initialt, men att dessa ska vara synliga. Detta för att marknadsföra sociala hänsyn och öka acceptansen generellt (Europeiska unionen, 2011).

Vid upphandling ska ett förfrågningsmaterial innehålla minst vilka krav som ställs på leverantören, uppdragsbeskrivning eller kravspecifikation, utvärderingsgrund, kommersiella villkor och administrativa bestämmelser. Utöver detta kan krav ställas i förfrågningsmaterialet som till exempel krav på att företag ska ta ansvar för miljö och sociala frågor. Att ställa dessa krav är möjligt när man använder utvärderingsgrunden det ekonomiskt mest fördelaktiga för beställaren. I handledningen nämns att sociala hänsyn kan finnas med i tekniska beskrivningar, urvalskriterier, tilldelningskriterier och i bestämmelser om fullgörande av kontrakt. Enligt EU (Europeiska unionen, 2011) är det lämpligt att ta med sociala hänsyn som syftar till anställning i kontraktbestämmelserna.

I Socialt ansvarsfull upphandling -En handledning till sociala hänsyn i offentlig upphandling (Europeiska unionen, 2011) anges att

Sociala tilldelningskriterier kan tillämpas under förutsättning att de

- är kopplade till kontraktsföremålet,
- inte ger den upphandlande enheten obegränsad valfrihet,
- uttryckligen nämns i meddelandet om upphandling och i förfrågningsunderlaget, och
- stämmer överens med EU-rättens grundläggande principer.

(Europeiska unionen, 2011, p. 37)

Några exempel på hänsyn i kontraktbestämmelser är att främja yrkesutbildning på arbetsplatsen, att anställa från den grupp som står långt från arbetsmarknaden och följa ILO-konventionen. Det kan finnas många skäl till att man står långt från arbetsmarknaden. Det kan handla om olika typer av diskriminering som har att göra med kön, härkomst eller funktionsnedsättning. Det kan också handla om brist på erfarenhet och utbildning (Europeiska unionen, 2011). Ofta har krav på sociala hänsyn ställts inom ramen för LOU, men man har också använt sig av reserverade kontrakt (SOU 2016:15). Reserverade kontrakt är när upphandlande myndigheter reserverar ”deltagandet i upphandlingsförfaranden för vissa så kallade sociala företag, alternativt föreskriva att kontrakt ska fullgöras inom ramen för program med skyddad anställning” (Upphandlingsmyndigheten, 2016). Förut handlade begreppen sociala företag och skyddad anställning om personer med funktionsnedsättning men nu har även missgynnade personer inkluderats (Upphandlingsmyndigheten, 2016).

Sociala hänsyn i Europa

I Arbetsklausuler och sociala hänsyn i offentlig upphandling (SOU 2016:15) beskrivs hur man tillämpar sociala hänsyn i olika europeiska länder. Där står att sociala och arbetsmarknadsrelaterade krav kan vara krav på att anställa personer som är långtidsarbetslösa, har funktionsnedsättning eller att underlätta för dem utan arbetserfarenhet att komma in på arbetsmarknaden. Man vill också göra det lättare för mindre företag att delta i upphandlingar och att stödja innovation. Det ska inte vara för betungande för små och medelstora företag att delta i upphandlingar med sociala hänsyn som ingående del. Att visa på möjligheten att ta in mindre företag eller sociala företag nämns som ett sätt att beakta sociala hänsyn.

Danmark

I Danmark har man följ- eller förklarapprincipen där det är relevant. Detta innebär att om man inte tar sociala hänsyn måste man förklara varför. Där är ambitionen att använda och gynna socialt ansvarstagande hög. För att underlätta detta har man skapat handlingsplaner och verktyget ”strategi för smarta offentliga inköp”

Danmark har i sin handlingsplan bestämt att man ska skapa gemensamma offentliga riktlinjer, öka frivilligt användande av sociala klausuler och öka användandet av arbetsklausuler. Webb sidan Udbudsportalen hjälper till att göra kontrakt. De har dessutom en särskild hemsida för praktikplatser.

Köpenhamns kommun

Köpenhamns kommun har använt sociala klausuler sedan 2005. Oftast har det handlat om att skapa arbete eller praktik för arbetslösa inom bygg- och anläggningsbranschen. Detta anses lämpligt då kontrakten är på minst 2–4 år och summan är tillräckligt hög. Vid upphandling i andra branscher måste sociala klausuler övervägas, men det är frivilligt att använda dem. I kontraktet regleras hur många timmar som ska gå till praktikanter eller arbetslösa.

Norge

Eftersom Norge inte är med i EU finns det inget uppdrag att ta sociala hänsyn vid upphandlingar, men det finns lärlingsklausuler. Varor och tjänster ska vara producerade i enlighet med mänskliga rättigheter och rättigheter i arbetslivet. Möjlighet att ta större sociala hänsyn finns genom att specificera dem i kvalificeringskrav, tilldelningskriterier och i särskilda kontraktsvillkor. Det verkar som om det finns en process i Norge som kommer att göra upphandlingsreglerna mer lika våra.

Finland

I Finland har man skapat en handledning, webbplats och skrift med exempel. Målet är att öka det sociala ansvarstagandet och det är första gången som man lyfter äldre som en utsatt grupp. Sociala hänsyn kan vara del av tilldelningskriterier eller i kontraktsvillkor. I Finland har man kommit fram till att sociala hänsyn lämpar sig då det är frågan om arbetskraftsintensiva upphandlingar. Kontraktet behöver ligga på 200 000 euro för att det ska vara proportionerligt och finnas arbetssökande ur målgruppen som behövs. Uppföljning och någon typ av straff bör finnas då villkor inte följs. Det som krävs för genomförandet är dialog, stöd engagemang och att politiker bör lyfta frågan i upphandling.

Esbo

2010 fattade staden Esbo ett strategiskt beslut om att ta sociala hänsyn i upphandlingar. Beslutet innebar att man vid upphandlingar bör ta socialt ansvar särskilt inriktat på personer som har svårt att hitta sysselsättning och att skapa fler lärlingsplatser. I ett projekt mellan 2012 och 2015, vars syfte var att skapa jobb för dem som står långt från arbetsmarknaden via upphandling, hölls först dialog med potentiella leverantörer. Detta för att ta reda på vilket utrymme och behov företagen hade att anställa och om det gick att ställa krav på leverantörerna i kontraktsvillkoren. När tilldelning skett kontaktade beställaren leverantören för att hjälpa leverantören att följa kraven.

Vanda

I Vanda vill man på sikt arbeta in sociala hänsyn i upphandling. För att åstadkomma detta har man satt igång ett pilotprojekt där man arbetar med sysselsättningsklausuler. Målgrupperna för projektet har varit unga, långtidsarbetslösa, personer med begränsad arbetsförmåga eller funktionshinder. Detta har resulterat i att man genomfört flera upphandlingar med krav på att skapa ett bestämt antal arbetstillfällen för dem som är berättigade till lönesubventioner under 2015.

Tammerfors

Staden Tammerfors har utvecklat principer för att ta sociala hänsyn i upphandling. Principerna ligger till grund för i vilka skeden det är lämpligt att sociala hänsyn ska tillämpas. Skedena är då man fastställer kontraktsföremålet, då man utreder anbudsgivares lämplighet, vid tilldelning och i kontraktsvillkor. Under ett projekt där sociala villkor skulle användas gavs extra poäng i urvalsfasen till dem som erbjöd sysselsättning till de grupper som står långt från arbetsmarknaden. Poängen utgjorde 2–5% av utvärderingen.

Nederländerna

Genom en statlig organisation erbjuds stöd och vägledning för hur sociala villkor kan användas i upphandling. I de ramar som används anser man att sociala hänsyn ska tillämpas då kontrakt gäller arbete eller tjänster, överstiger 250 000 euro och löper över minst 6 månader. Målsättningen är att 5 % av lönesumman ska gå till anställningar av dem som står långt från arbetsmarknaden.

De branscher där detta tillämpas är oftast sjukvård, bygg, renhållning och parkarbete. Sociala krav ska inte ställas då det finns risk för att ordinarie arbetstagare sägs upp, så kallad undanträngning (vilket hade inträffat). Krav ska inte heller ställas då det inte finns några som berörs av kravet som har rätt kompetens eller när det blir oproportionerligt svårt eller dyrt. I en utvärdering av att ställa sociala krav kunde man inte visa att kvaliteten hade blivit sämre där detta tillämpats. I kontrakten har viten funnits med, men inte krävts in eftersom man till exempel har sett processen som en inlärningsperiod.

Uppföljningen av kraven har bara varit formell, inte kontrollerad och därför vet man inte vad som egentligen uppnåtts. Forskning har visat att små företag behöver någon att fråga, flexibla formuleringar, dialog, brett stöd och samarbete för de som anställs via kraven. De som omfattas av dessa anställningar har ofta ett behov av grundläggande introduktionsutbildning innan placering i företagen. Forskare rekommenderar att små företag samarbetar genom att skapa arbetspooler som kan användas när de behöver fylla sin sociala kvot, arbetspoolerna kan också stå för utbildning och handledning.

Belgien

I Belgien gör man på lite olika sätt beroende på i vilken del av landet man är.

Vallonien

I Vallonien har man arbetat med sociala villkor i offentlig upphandling sedan tidigt 2000-tal. Där ser man de sociala villkoren som en möjlighet att påverka arbetsmarknaden genom att minska arbetslösheten, minska långtidsarbetslösheten och för att leverantörerna ska ha lättare att rekrytera och kunna ta ett större socialt ansvar. Kraven som ställs handlar ofta om att tillhandahålla praktikplatser, till viss del använda sig av sociala företag eller att använda båda dessa. Praktiken bekostas av beställaren enligt en prislista och betalas först efter att uppdraget är utfört. Att betala i efterhand är ett sätt att se till att praktiken blir av. För praktikplatser krävs daglig kontakt med handledare och att närvaro noteras av leverantören och lämnas till beställaren. Det har varit svårt att följa upp utfallet på grund av sekretess.

Ghent

Det sociala ansvarstagandet i staden Ghent bygger sedan några år tillbaka på att anbudsgivarna får vara med och bestämma hur de vill ta ansvaret. Beställaren anger i en lista olika sätt för företagen att ta socialt ansvar. Dessa har olika poäng som räknas ihop. För att få kontraktet måste företagen få ihop den summan poäng som beställaren angett. Summan beror på kontraktets omfattning. Detta ger företagen stor möjlighet att påverka på vilket sätt man kan och vill ta sitt sociala ansvar. Företagen har också möjlighet att säkerställa att kompetens är tillgänglig i framtiden.

Bryssel

Unga eller långtidsarbetslösa som är inskrivna på arbetsförmedlingen är målgruppen i Bryssel. Hur många som ska anställas är beroende av hur stor summa och arbetstid som kontraktet gäller. Man har utvärderat resultatet av åtgärderna genom att undersöka om de som anställdes av leverantören var inskrivna hos arbetsförmedlingen ett år senare. Endast 30 % var inskrivna ett år senare.

Storbritannien

Storbritanniens lag säger att när upphandlingen är över EU:s tröskelvärden ska ekonomiska, sociala och miljömässiga hänsyn beaktas. Som hjälp i processen har en handledning skapats. Den poängterar att beställaren ska hitta sina prioriteringar för att kunna sätta villkor som samstämmer med beställarens mål. Beställaren måste dessutom klargöra det rättsliga läget. Syftet är trots detta att beställaren utgår från målet och att leverantören får ge förslag på hur detta kan göras. Detta för att uppmuntra företagen till att vara kreativa. Det ger också företagen möjlighet att göra sådant som de själva kan tjäna på. Problemet är att utvärdera de olika tävlandens anbud.

MTR

Då tunnelbanedriften skulle upphandlas i London frågade man anbudsgivarna hur de tänkte ta sociala hänsyn om de fick uppdraget. MTR som fick uppdraget gav som förslag att man skulle skapa 50–70 praktikplatser på 6-månaderskontrakt, även hos underleverantörer, utbilda nya lokförare och att lönen ska ligga lite högre än snittet i Storbritannien eftersom levnadskostnaderna i London är högre. Som en parentes kan sägas att MTR vann upphandlingen om Stockholms tunnelbana, men där använde man sig inte av sociala hänsyn.

Queen Elizabeth Olympic park

I The Olympic Park -Towards A 10 Year Landscape -Management & Maintenance Plan (Olympic Delivery Authority, 2010) redogörs för parkens många olika aspekter som utformning, organisation, skötsel och framtida mål. Skötselnivån ska vara hög för att skydda investeringen. Samtidigt vill man gynna de socialt utsatta och etniskt mångskiftande områdena i östra London framför allt genom att anställa unga och unga vuxna från de områdena. Stor vikt läggs vid att de ska utbildas inom olika typer av arbetsuppgifter för att motverka mentaliteten att ”det där är inte mitt jobb”. På så sätt uppnår man en flexibilitet och minskar sårbarheten i organisationen. Samtidigt leder det till en bredare kompetens hos anställda och större möjligheter för dem att på sikt hitta andra jobb. Utbildningen innehåller grundläggande handledning för personal och volontärer, kommunikation, grundläggande datorkunskap, trädgårdsskötsel, första hjälpen, hjärt- och lungräddning och konfliktlösning.

Utöver detta vill man att personaltätheten ska vara hög av trygghetsskäl vilket resulterar i många arbetstillfällen. I planen framhålls det som positivt att många då kommer från de områden som ligger i närheten. På så sätt tror man att besökare från samma områden ska känna sig tryggare och mer välkomna.

The Landscape Group sköter Queen Elizabeth Olympic Park. På Queen Elizabeth Olympic Parks hemsida (London Legacy Development Corporation, 2016) kan man läsa att The Landscape Group har kompetens att skapa och sköta olika habitat för att skapa biodiversitet. De tar också emot lärlingar och volontärer. Som del av Our Park life är de förbundna att anställa personal från området som parken ligger i. Det finns också ett erbjudande om att anmäla sig till en gratis trädgårdsutbildning under olika tider på året där man efter kursen är garanterad en arbetsintervju.

Skottland

I Skottland har utarbetats en plan, en strategi och en handledning för att kunna ta sociala hänsyn. Då kontrakt för varor och tjänster överstiger 50 000 pund eller inom bygg- och anläggning 2 miljoner pund måste man överväga sociala hänsyn. Organisationen Ready for Business hjälper beställare och leverantörer att inkorporera hänsyn i upphandling. De ska även skapa verktyg och forum för kunskapsutbyte. Ready for Business hjälper också beställare med bland annat utvärdering av anbud och uppföljning av både sociala villkor och miljövillkor. Ready for Business vill se en utveckling där man går ifrån att beställaren sätter upp villkoren mot att man frågar leverantörerna hur de kan och vill ta sociala hänsyn.

Metoden Community Benefit Clauses ska vara ett verktyg för att ta fram kontraktsvillkor som möjliggör för sociala företag och mindre företag att delta i upphandlingar och anställning eller praktikplatser för missgynnade grupper på arbetsmarknaden. Metoden säger att de sociala kraven kan finnas med i förfrågningsmaterial, ingå i värdering av anbud och i kontraktet. Kraven ska gå att utvärdera, det ska finnas ett behov hos leverantören och utrymme att ta emot exempelvis praktikanter samt praktikanter att anställa. Man tar också hänsyn till eventuella lönesubventioner och förkunskaper hos praktikanter. Utvärdering och uppföljning betonas och dessutom om praktiken kan bli meningsfull för den som får den.

Glasgow och Commonwealth Games

Sociala villkor arbetades fram av projektledning och upphandlingsteam inför upphandlingen av det stora projektet Commonwealth Games. Anbudsgivare skulle själva ge förslag för att underlätta för mindre och sociala företag. Företaget som vann upphandlingen gav förslaget att samarbeta med Community Enterprise in Scotland som stödjer sociala företag. Dessa skulle hjälpa till med att hitta lämpliga uppdrag för sociala företag som då kan vara underleverantörer. Under projektet har funnits hjälp och stöd från Ready for Business. Projektet har lett till att man ser möjligheterna med sociala hänsyn och acceptansen har ökat för sociala villkor hos företag.

Utvärderingen visade att viktiga faktorer var att det fanns ett starkt stöd hos politiker och leverantörer och att politisk strategi kopplad till leverantörers mål har bidragit till legitimitet. Det var även viktigt att det fanns en resursperson som samordnade projektet och att Ready for Business hjälpte leverantörer praktiskt och rättsligt. Andra bidragande faktorer var att villkoren underströks från början och målen som användes kunde följas upp.

New South Glasgow Hospitals

Metoden Community Benefit Clauses användes för att undersöka vilka sociala vinster som var eftersträvansvärda och möjliga inom projektet. Målen blev arbete eller praktik för arbetslösa och att få med sociala och mindre företag på banan. Målen fanns med i förfrågningsmaterial, tilldelningskriterier och kontrakt. Som utvärderingsgrund fick anbudsgivare beskriva hur de skulle, via sjukhusbygget, bidra till samhället. Om man ville kunde man få hjälp från Ready for Business med beskrivningen. Inga värden sattes som mål utan samarbetet mellan beställaren, leverantören och organisationer skulle räcka.

Glasgow upprättade en databas för arbetssökande där leverantörer kunde hitta personal. Samarbete, stöd, tydliga mål från början, seriöst från alla håll är faktorer som påverkat positivt tillsammans med tillgång till kvalificerad juridisk rådgivning.

Sammanfattning

EU har fört in sociala hänsyn i offentlig upphandling. Detta avspeglas i de olika ländernas lagar, men man kan också se att tolkningarna av EU:s intentioner skiljer sig åt. Många av exemplen i Arbetsklausuler och sociala hänsyn i offentlig upphandling visar hur man ofta börjar beakta sociala hänsyn genom att skriva in i kontraktet att en viss procent av arbetstiden ska gå till anställningar ur vissa specificerade grupper som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Efter hand har man i några länder gått mot att leverantören ska bedömas efter sin beskrivning av hur de kommer att bidra till samhället.

I Ghent har leverantörer fått välja vad de ska göra ur en poängsatt lista och i Storbritannien har de fått föreslå åtgärder själva. Det senare är kanske lite svårt att jämföra med andra förslag och därför svårare att hantera, men förmodligen det bästa ur leverantörens perspektiv. I Skottland har leverantören fått hjälp att hitta målgruppen för sociala hänsyn i kontraktet via organisationer som riktar sig mot de som står långt från arbetsmarknaden eller via hemsidor och arbetsförmedlingar.

Vilka branscher som anses lämpliga i sammanhanget, skiljer sig åt mellan länderna. I Arbetsklausuler och sociala hänsyn i offentlig upphandling är det bara i Nederländerna som parkarbete togs upp specifikt, men även Queen Elisabeth Park i Storbritannien är ett exempel på sociala hänsyn inom samma bransch. I många exempel tillämpas sociala hänsyn inom bygg- och anläggningsbranschen, inom sjukvård och renhållning, men i vissa länder måste man beakta sociala hänsyn i stort sett inom alla branscher.

Det man kan lära sig från Europa är att man behöver ta ställning på hög nivå och arbeta fram en strategi. Information om nyttan med socialt ansvarstagande i upphandling och hur man ska tillämpa den behöver komma upphandlare och leverantörer till del. Det är också viktigt att man är seriös och faktiskt utvärderar resultatet. Tillämpningarna ska vara tydliga och på något sätt mätbara, samtidigt som det är viktigt att leverantörerna ser att de har något att vinna genom att ta socialt ansvar. Sanktioner förekom i kontrakten men användes sällan därför att beställaren har sett upphandlingarna som en inlärningsperiod. I de fall som varit mest framgångsrika har leverantörerna samarbetat med beställare och har ofta fått professionellt stöd.

Sociala hänsyn i svensk byggbransch

Ett begrepp som används mycket är CSR som står för Corporate Social Responsibility – företags sociala ansvar. Europakommissionen (Europakommissionen, 2016) beskriver CSR som företag som tar ansvar för sin påverkan på samhället. Kommissionen vill att företagen ska gå före i sitt ansvar, men att myndigheter ska finnas som stöd. I Socialt ansvar i byggbranschen (Eklund, 2016) diskuteras vad socialt ansvar kan vara.

Att ett företag tar samhällsansvar kan innebära både att företaget tar ansvar för vad de själva orsakar, till exempel minimerar skadan som uppkommer i och med deras verksamhet. Men det kan också innebära att de utför handlingar, utanför sitt egentliga område för att uppnå en samhällsvinst eller bidra till samhällsutvecklingen. (Eklund, 2016, p. 4)

Eklund (2016) har gjort en studie där tre stora byggföretag NCC, Skanska och Peab ingår. Studien är baserad på företagens hemsidor och på intervjuer med ansvarig för CSR-frågor. Det framgår att företagen i viss mån tar sitt sociala ansvar.

Peab

Eklund (2016) skriver att Peab har Peabskolan med praktik på Peab, de är medlem i Mentor Sverige, gör GRI redovisning, som är ett sätt att redovisa sitt hållbarhetsarbete (Global Reporting Initiative, u.d.), följer FN Global Compact, hyr ut lokaler för flyktingmottagning, medlemmar i 100 klubben som innebär utbildning, praktik eller arbete för 100 flyktingar under 3 år.

Vid byggnation, renovering och förvaltning av bostäder tillsammans med allmännyttan samarbetar Peab med arbetsförmedlingen för att öka integration i arbetsmarknaden. Integrering gäller de som tillhör grupperna långtidsarbetslösa, försörjningsstödstagare och nyanlända. De arbetar också med boendesamverkan eller brukarsamverkan.

Skanska

Skanska är också medlemmar i Mentor Sverige. På deras hemsida (Skanska, u.d.) kan man läsa om Skanska 21, Skanska P3 som riktar sig mot de som går sista året på ingenjörsprogram. Det innebär att sista året på utbildningen har man sommarjobb, exjobb och utbildning hos Skanska. Enligt Eklund (2016) har de praktik för ensamkommande flyktingungdomar, utbildningen ILP (Skanska, 2016) för äldre utländskfödd kompetens, oftast ingenjörer. Utbildningen ILP varvar teori och praktik. Vid olika projekt samarbetar Skanska med arbetsförmedlingen.

Eklund (2016) beskriver hur Skanska fick partneringavtal med ÖrebroBostäder AB i projektet Boendebyggarna, Vivalla. Upphandlingen hade skullkravet att arbeta med social hållbarhet, eftersom det fanns många långtidsarbetslösa i Vivalla, men företagen skulle själva beskriva hur de skulle ta emot arbetslösa och skapa arbetstillfällen och utbildningsformer utan att öka kostnaderna för ÖrebroBostäder AB (Örebro, u.d.). Enligt Eklund (2016) bestämde Skanska och ÖrebroBostäder AB tillsammans att 50–80 långtidsarbetslösa skulle få praktik, utbildning och arbete i projektet. Praktikplats fick man söka själv via arbetsförmedlingen. Skanska höll introduktions- och värdegrundsutbildning. Värdegrundsutbildningen var samma som den som övriga anställda går. Skanska tror att praktikjobben lett till mindre skadegörelse i området och många har fått ordinarie jobb (Eklund, 2016).

Örebros framgångsfaktorer var

- Tydliga rutiner under hela upphandlingsprocessen.
- Noggranna överväganden av vilka krav kring sociala hänsyn som ska ställas.
- Dialog med externa parter, till exempel arbetsförmedlingen.
- Dialog med de kommunala verksamheterna och sakkunniga runt behoven och eventuella kostnadsökningar och vem som ansvarar för dessa.
- Utvärdering och uppföljning av hur leverantören lever upp till villkoren.
- Samarbete med ideella organisationer.

Vinster och effekter

- Ökad sysselsättning och minskat utanförskap för personer som står långt från arbetsmarknaden.
- Möjlighet till större sociala nätverk för dem som omfattas.
- Rättvis handel och etisk upphandling enligt Fairtrade-principen ger förbättrade arbets- och levnadsvillkor för odlare och anställda i utvecklingsländer.
- Offentlig upphandling ger ofta ringar på vattnet – erfarenheter från upphandling utifrån miljökrav har t.ex. visat sig ge effekter på privata upphandlingar. En långsiktig effekt torde därför vara att även sociala hänsyn i upphandlingar får spridning.
- Erfarenheter från England, där man kommit betydligt längre med sociala hänsyn i upphandlingar, visar att de blir ett viktigt styrmedel med långsiktiga effekter där man lyfter hela stadsdelar

(Örebro, u.d., p. 3)

NCC

Eklund (2016) tar upp att NCC har gymnasielinje med möjlighet till praktik och liknande utbildning som Skanska för äldre utländskfödd kompetens, främst för ingenjörer där teori och praktik varvas. De gör GRI redovisning, följer FN Global Compact. I projektet Fittja People's Place har man brukarmedverkan inför renovering samt lärlingsplatser i NCC:s jobbskola (NCC, 2016).

Sociala hänsyn inom svensk utemiljöskötsel

Under mailkontakt med Svensk markservice, Green Landscaping och Peab framgick att de ser positivt på sociala hänsyn. Svensk markservice var mycket tillmötesgående i sina svar och därför kommer mycket att handla om dem. Peab finns med på ett hörn trots att de avböjde att vara med.

Svensk markservice är positiv till sociala hänsyn men tycker att det är viktigt att beställaren är tydlig med vad som avses och inte bara efterfråga en hållbarhetspolicy.

Då jag inte kunde hitta så mycket om det på deras respektive hemsidor kan jag sluta mig till att de inte utnyttjar tillfället att marknadsföra sitt arbete med dessa frågor på samma sätt som till exempel Skanska. Peab är bättre på att marknadsföra sitt hållbarhetsarbete än de övriga men eftersom Peab inte bara sköter utemiljöer var det svårt att se kopplingen mellan sociala hänsyn och utemiljöarbete. Något som tas upp av Peab är att man inte behöver något yrkesbevis för att arbeta med utemiljöskötsel, vilket det ofta krävs inom bygg, och detta gör det lättare att erbjuda praktik eller liknande inom utemiljöskötsel. Detta kan ju vara en anledning till att man inte ser samma behov av utbildning på den gröna sidan som inom bygg.

Green Landscaping har en hållbarhetspolicy och anger att de arbetar med detta på ett strukturerat sätt. Deras ”affärsidé är att jobba för att med engagemang, innovation, styrka och ett hållbart företagande skapa en grön stad för alla”. Inom Svensk markservice pågår en process för att hitta områden där de kan ta ett samhällsansvar. De säger sig inte ha ett tillräckligt strukturerat arbetsätt ännu, för att ta upp det i sin marknadsföring, men det är en pågående process. Svensk markservice ser att de kan ta ansvar genom att anställa de som står långt från arbetsmarknaden exempelvis vara ungdomar, långtidsarbetslösa, nyanlända eller funktionshindrade. De arbetar också med boenderekrytering. De som anställs integreras i den övriga arbetskåren och behandlas som de ordinarie anställda och erbjuds samma introduktionsprogram. Anställningsformerna är ofta säsongsanställningar.

Eftersom utvecklingen går mot att fler beställare tar upp sociala hänsyn i upphandlingar har alla tre företagen varit involverade i sådana kontrakt. Alla tre har i någon form samarbetat med Arbetsförmedlingen.

Svensk markservice har även ett nationellt samarbetsavtal med Samhall för att för att erbjuda dessa arbetstagare meningsfull sysselsättning. Detta är helt i linje med vad EU vill och som man kan läsa om i handledningen och i SOU 2016:15 finns många liknande exempel. Tillsammans med Samhall har de en utbildningsmodell som tryggar att de anställda kan det som krävs för arbetet de ska utföra. För att ge en parallell så har Green Landscaping anlitat en underentreprenör som transporterar ris och träd ur en park med häst och vagn. Att öppna upp för mindre företag ingår också i EU:s mål.

Green Landscaping tar upp att de samarbetar med Arbetsförmedlingen och har i verksamheten anställda med lönebidrag på grund av funktionsnedsättning. I projektet Stångåstaden ingår att projektanställa sju som varit långtidsarbetslösa och en feriearbetare per område, fem ordinarie medarbetare och minst tio säsongarbetare. Green Landscaping tar också upp att de stöttar nyanlända med fotbollsutrustning i en kommun och att de stödjer Naturskyddsföreningens internationella hållbarhetsarbete.

Granskning av styrande system

I Sverige används för det mesta två olika system då man gör förfrågningsmaterial till upphandling av utemiljöskötsel. Systemen kallas AB/AMA och Aff. Inget av dem är lagar utan branschöverenskommelser och är frivilliga att använda. De är utarbetade som standarder för att det ska vara lättare att avtala och beskriva olika varor och tjänster och för att det ska vara lättare att förstå vad som avtalas. Förfrågningsmaterialet ska innehålla allt man behöver veta för att kunna räkna på projektet och dessutom på vilka grunder utvärdering sker. Båda systemen liknar varandra till strukturen. En skillnad mellan systemen är att Aff tar upp statuskontroll inför och vid avslut av entreprenaden medan AB/AMA tar upp besiktning i stället.

Aff

I boken om Aff (2007) står att Aff står för avtal för fastighetsförvaltning och verksamhetsanknutna tjänster. Aff används som mall för att göra de handlingar som står som grund till avtal. Till Aff hör ABFF (allmänna bestämmelser för förvaltningsentreprenader) och Aff-definitioner. Ofta sätter man årtal bakom förkortningen för att visa vilken utgåva som används i avtalen. Med hjälp av detta styrsystem gör man olika dokument rörande förvaltning.

I särskilda föreskrifter beskrivs hur ABFF ska tillämpas i entreprenaden. Särskilda föreskrifter har rubrikerna SF0 Allmänt, SF1 Omfattning, SF2 Utförande, SF3 Organisation, SF4 Tider, SF5 Ansvar, SF6 Ekonomi, SF7 Avslutande statuskontroll, SF8 Avbeställning och hävning, SF9 Tvist och SF10 Övrigt.

Under SF0 Allmänt beskrivs övergripande regler, beställarens mål med tjänsten och vilka kvalitets- och miljömål som gäller. Under rubriken SF1 Omfattning görs en kort beskrivning av objektet och tjänsten och förteckning över vilka handlingar som finns i förfrågningsmaterialet.

Under rubriken SF2 Utförande beskrivs mer i detalj vilka miljö- och kvalitetskrav som gäller. SF3 Organisation ryms till exempel vilken kompetens anställda ska ha, när man ska ha möten, hur ofta och vilka som ska delta. SF4 Tider redovisar de tider kontraktet gäller. Under SF5 Ansvar finns hur man reglerar vite vid då entreprenören inte gjort det han ska och vilka försäkringar entreprenören ska ha. Även ansvaret för arbetsmiljön finns under ansvar. SF6 Ekonomi beskriver hur ersättningen för entreprenaden går till och hur ersättning för ÄTA regleras.

Det står inte så mycket om upphandlingsföreskrifterna i boken om Aff (2007). Men det som står är att upphandlingsföreskrifter 99 beskriver hur upphandlingen ska gå till och vad anbudsgivarna ska redovisa. Dessutom på vilka grunder prövning av anbudsgivare och anbud kommer att bedömas och hur man ska värdera detta. Det anges också vem hos beställaren som kan svara på frågor. Rubrikerna är UF Upphandlingsföreskrifter, UF1 Allmän orientering, UF2 Frågor under anbudstiden, visning av objekt, UF3 Föreskrifter för upphandling, UF3.1 Former för upphandling, UF3.2 Förfrågningsmaterial, UF3.3 Anbudsgivning, UF3.4 Anbudsöppning, UF3.5 Anbudsprövning, UF3.6 Tecknande av kontrakt.

AB/AMA

I Byggläsningsprojektering (Hansson, 2015) beskrivs AB/AMA. AB står för allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader och är egentligen inte utvecklad för förvaltning, trots att AB ibland används till det. AMA står för allmän material- och arbetsbeskrivning och finns i många delar för olika ändamål men handlar mest om tekniskt utförande.

AF AMA är utgångspunkten då de administrativa föreskrifterna ska beskriva vad som gäller för det specifika projektet. Allmänna föreskrifter är indelat i avsnitten Allmän orientering, Upphandlingsföreskrifter, Entreprenadföreskrifter och Allmänna arbeten och hjälpmedel. I Nya och ändrade koder och rubriker i AMA AF (Samuelsson, 2015) finns information om att under rubriken AFC/ AFD.346 Anställda kan man ställa sociala krav på entreprenören angående anställandet av personer ur en viss grupp. Särskilda föreskrifter och Allmänna föreskrifter liknar varandra.

AB är de övergripande bestämmelserna för utförandeentreprenader på samma sätt som ABFF är det för Aff. AB har rubrikerna 1 Omfattning, 2 Utförande, 3 Organisation, 4 Tider, 5 Ansvar och avhjälpande, 6 Ekonomi, 7 Besiktning, 8 Hävning, 9 Tvistelösning och 10 Förenklad tvistelösning.

Med utgångspunkt i EU:s handledning (Europeiska unionen, 2011) som säger att sociala hänsyn kan finnas med i tekniska beskrivningar, urvalskriterier, tilldelningskriterier och i bestämmelser om fullgörande av kontrakt kan man se att vissa rubriker passar bättre än andra. När det handlar om sysselsättningsmöjligheter kan enligt EU inte tekniska beskrivningar användas. Urvalskriterier och tilldelningsgrunder regleras i AB/AMA och ABFF i Upphandlingsföreskrifter. Under rubriken SF5 Ansvar regleras viten.

Granskning av förfrågningsmaterial

För att se hur sociala hänsyn har använts har jag tittat på Kalmar läns landstings förfrågningsmaterial avseende utemiljöskötsel från 2014. För att undersöka hur det ser ut i dagsläget har jag granskat förfrågningsmaterial som avser utemiljöskötsel under juli 2016, som fanns på Visma OPIC, och för nedladdning på Visma TendSign. Där hittade jag 14 olika upphandlingar.

Kalmar läns landsting

I de särskilda föreskrifterna från Kalmar läns landsting (2014) län anknyts det tydligt till ABFF. Under punkten SF0.3 "Beställarens målsättning" tas det upp att man vill sysselsätta funktionshindrade. Under rubriken SF0.35 "Sociala mål för tjänsten" tar man upp att "leverantören bör förplikta sig till att ca. 10% av de anställda har någon form av funktionshinder, enligt Arbetsförmedlingens regelverk". Under rubriken SF2.9 "Övriga uppgifter om utförande" och underrubriken SF2.91 "Socialt ansvar" vill landstinget ha in en beskrivning från leverantören om hur önskemålet ska uppfyllas. Socialt ansvar kopplas inte till några sanktioner.

1 Bromma, markskötsel avseende förskolegårdar

Handlingarna har en AF-del som inte anknyter till ABFF eller AB04. De rubriker som finns i handlingarna är 1) Administrativa föreskrifter, 2) Allmänna uppgifter, 3) Krav på entreprenören, 4) Krav på entreprenadarbetena, 5) Utvärdering och 6) Avtalsförlaga. Efter lämplighetsprövning och kontroll av att anbudet följer uppställda krav väljs det anbud som har lägst pris. Man tar ej upp sociala hänsyn i någon av delarna.

2 Tyresö Bostäder, markskötselentreprenad

Förfrågningsmaterialet består av Upphandlingsföreskrifter enligt Upphandlingsföreskrifter 10 som ingår i Aff och Särskilda föreskrifter enligt ABFF04 och enligt SF04 i Aff. I Upphandlingsföreskrifterna beskrivs hur anbudsprövningen görs. Först kontrollera anbudsgivaren och sedan utvärderas anbudet. Utvärderingen görs genom att Arbetsrådet ges ett pris som dras av anbudspriset och sedan väljs det billigaste. Arbetsrådet värdesätts med hjälp av referenser inom vissa ramar. På detta sätt tänker man sig att man väljer det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Sociala hänsyn återfinns inte i dokumentet.

3 Skellefteå, dels drift och underhåll av yttre miljö, dels administrativ och teknisk förvaltning.

I upphandlingsföreskrifterna, punkt 3.4, står att utvärderingen av anbud sker genom att lägsta pris antas. Innan dess kontrolleras att leverantören är lämplig och att alla beställarens ska krav har tillgodosetts. Kraven finns i en egen bilaga och innehåller inget om sociala hänsyn.

Upphandlingsföreskrifterna hänvisar ej till ABFF eller AB04. Särskilda föreskrifter ansluter till ABFF 04 och är upprättade i enlighet med SF 06 ingående i Aff.

4 Eslövs kommun, Specialentreprenad för trädgårdsskötsel av finparker och installationer

De administrativa föreskrifterna anknyter till ABFF12 med vissa undantag. Entreprenaden är en funktionsentreprenad. Det vinnande anbudet är det ekonomiskt mest fördelaktiga. Mervärden beskrivs av leverantören och prissätts av beställaren. Priset räknas av anbudspriset och det lägsta alternativet väljs. De mervärden som ska beskrivas är en prissatt skötselplan, en rådgivande grönytekonsult och planer för att skapa ett gott samarbete med beställaren. Sociala hänsyn finns inte med. I Entreprenadföreskrifter punkt 3.1.4, Uppgifter om sidoentreprenader och andra arbeten, står det att Eslöv har arbetsmarknadspolitiska program som arbetar främst i bruksbuskage och naturmark.

5 Malmö, drift av förskolebyggnader

Upphandlingsföreskrifterna är upprättade i enlighet med Upphandlingsföreskrifter ingående i Aff, Avtal för fastighetsförvaltning och verksamhetsanknutna tjänster. Koder och rubriker följer denna struktur. I upphandlingsföreskrifterna framgår att uppdraget gäller funktionsentreprenad av förskolor och till största del drift av byggnader.

Exemplet är medtaget trots detta på grund av att upphandlingsföreskrifterna innehåller punkt 6. Sociala och etiska hänsyn under rubrik ”UF3.5.1.1 Prövning av krav som ska uppfyllas av anbudsgivare (entreprenörskvalificering)”. Entreprenören ska enligt denna punkt garantera att alla produkter är förenliga med ILO:s kärnkonventioner, FN:s barnkonvention, tillverkningslandets arbetsmiljölagstiftning och andra lagar. Utvärderingen av anbuderna görs enligt det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Pris uppgår i värderingen till 30%, personaltäthet till 30%, genomförandebeskrivning 20%, presentation 20%

6 Solna, drift av simhall och utebad

I de administrativa föreskrifterna framgår att upphandlingen avser en tjänstekoncession och innebär att den leverantör som tilldelas kontraktet äger sina inkomster och tar den ekonomiska risken som kontraktet möjliggör. Upphandlingen omfattas därför inte av lagen om offentlig upphandling. De administrativa föreskrifterna hänvisar inte till ABFF eller AB04. Utvärderingen görs med hänsyn till lägsta pris.

7 Halmstad fastighets AB, fastighetsskötsel av bostadsområdet Andersberg

Upphandlingsföreskrifterna hänvisar till Upphandlingsföreskrifter 10 som ingår i Aff. Grund till beslut om tilldelning är det mest ekonomiskt fördelaktiga alternativet. Pris värderas till 40% och uppdragsgenomförandet till 60%. Uppdragsgenomförandebeskrivningen ska visa hur entreprenören har tänkt genomföra funktionsentreprenaden.

De särskilda föreskrifterna hänvisar till ABFF12, särskilda föreskrifter 12 och Aff. Under punkt SF0, Allmänt presenteras Halmstad fastighets AB:s Välkomstjobb. Välkomstjobben skapades för att erbjuda hyresgästerna arbete, och dessutom metoder för att implementera dessa jobb hos samarbetspartners.

Eftersom Halmstad har många nyanlända flyktingar vill man inkludera dessa i Välkomstjobben för att bidra till deras integration. Leverantören kan komma att bli tillfrågad om de har möjlighet att anställa eller erbjuda praktik till de som omfattas av Välkomstjobb. Beställaren har en egen arbetsförmedlare men entreprenören rekryterar. Det är inget krav eller straff kopplat till Välkomstjobben. Minst en personal ska ha minst 20 timmars trädgårdsutbildning enligt punkt SF3.3-Personal vid avtalets start men övrig personal ska ha det 6 månader efter start.

8 Käppala, mark- och snöröjningstjänster

Förfrågningsmaterialet högsta rubriker är 1) Allmän orientering och administrativa föreskrifter, 2) Uppdragsbeskrivning och omfattning samt 3) Utvärdering av anbud. Hänvisning till AB04 eller ABFF saknas. Utvärderingsgrunden är ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet där anbudsgivarens beskrivning av tjänsten vägs in i priset. I materialet finns inget om sociala hänsyn.

9 Hökarängen, markskötsel i bostadsområde, Stockholmshem

Upphandlingsföreskrifterna är upprättade i enlighet med Upphandlingsföreskrifter ingående i Aff, ABFF15. Utvärderingsgrunden är det mest ekonomiskt fördelaktiga anbudet där priset utgör 30% av bedömningen och kvalitet och organisationskriterier utgör 70%. Kvalitet och organisationskriterier definieras som vilken kapacitet och utbildningspolicy företaget har, vilken

erfarenhet och kompetens personalen har och bedöms också i en intervju angående arbetsuppgifter.

Bland dokumenten finns inte Särskilda föreskrifter, men det finns ett kontraktsformulär. Under punkt K3.1 Organisation skrivs att om entreprenören vill ha praktikant eller lärling ska detta anmälas till beställaren och att entreprenören har hela ansvaret för denna. Entreprenören förbinder sig också att ta emot 10 skolungdomar under sommarlovet, men entreprenören ersätts för arbetsledning och arbetskläder och det är Stockholms stad som är ungdomarnas arbetsgivare. I Anbudsformulär får entreprenören bocka för ja eller nej på frågan om de tar emot skolungdomar.

10 Sättra, markskötsel i bostadsområde, Stockholmshem

Detta förfrågningsmaterial är i stort sett identiskt, i avseende på de frågor som är relevanta i denna uppsats, med det från Hökarängen och det är samma beställare.

11 Solberg, markskötsel i bostadsområde, Stockholmshem

Detta förfrågningsmaterial är i stort sett identiskt, i avseende på de frågor som är relevanta i denna uppsats, med det från Hökarängen och det är samma beställare

12 Mölnlycke, utemiljöskötsel i Landvetter, Förbo

Upphandlingsföreskrifterna är upprättade i enlighet med Upphandlingsföreskrifter 99 ingående i Aff. Under rubriken UF3.52 Prövning av anbud (Utvärdering/Mervärdesavdrag) beskriv hur utvärderingen ska gå till. Pris tillmäts 50%, referenser 20% och mervärden 30% av värderingen.

Mervärden finns i en särskild bilaga och entreprenören ska svara på ett antal frågor. Första frågan handlar om socialt engagemang och entreprenören ska då beskriva hur de ska ta emot unga säsongarbetande hyresgäster som beställaren själv rekryterar och avlönar. Andra frågan handlar om utbildning och kompetensförsörjning och då ska entreprenören visa vilka kompetenser entreprenören har, vilket mervärde detta kan ge för beställaren och hur man utbildar ordinarie personal och säsongspersonal. Tredje frågan handlar om kvalitet och fjärde om miljö. De särskilda föreskrifterna ansluter till ABFF 12 och är upprättade i enlighet med SF 12 ingående i Aff.

13 Mölnlycke, utemiljöskötsel i Gråbo, Förbo

Upphandlingsföreskrifterna är upprättade i enlighet med Upphandlingsföreskrifter 12 ingående i Aff. I övrigt är granskade handlingarna i stort sett identiska med handlingarna från Landvetter.

14 Drift och skötsel av Vittjåkk fritidsanläggning

Administrativa föreskrifter och upphandlingsföreskrifter ansluter inte till AB04 eller något annat. Skallkraven ska vara uppfyllda. Utvärderingen görs utifrån det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Entreprenören ska göra en affärsplan som visar vilket mervärde som skapas i kommunen, detta prissätts och dras av anbudssumman. Vad mervärdet kan eller bör vara sägs inte.

Förfrågningsmaterialet med sociala hänsyn i tabell

År	Plats	Bransch	Sociala krav	Rubrik inom Aff- och AB/AMA-systemen som används	Målsättning
2014	Kalmar läns landsting	Utemiljöskötsel	ja	SF0.3 "Beställarens målsättning" SF0.35 "Sociala mål för tjänsten" SF2.91 "Socialt ansvar"	Beställaren vill sysselsätta funktionshindrade 10% av de anställda ska ha funktionshinder Entreprenören ska beskriva hur det ska göras
2016	Malmö	Utemiljöskötsel fastighetskötsel	ja	UF3.5.1.1 Prövning av krav som ska uppfyllas av anbudsgivare (entreprenörskvalificering)	produkter ska produceras i enlighet med ILO:s kärnkonventioner, FN:s barnkonvention, landets arbetsmiljölagstiftning.
2016	Halmstad	Utemiljöskötsel	ja	SF0, Allmänt	Entreprenören kan frivilligt erbjuda praktik eller anställning till nyanlända vilket kallas Välkomstjobb.
2016	Hökarängen	Utemiljöskötsel	ja	K3.1 Organisation	Entreprenören ska ta emot 10 skolungdomar
2016	Sätra	Utemiljöskötsel	ja	K3.1 Organisation	Entreprenören ska ta emot 10 skolungdomar
2016	Solberga	Utemiljöskötsel	ja	K3.1 Organisation	Entreprenören ska ta emot 10 skolungdomar
2016	Landvetter	Utemiljöskötsel	ja	UF3.52 Prövning av anbud (Utvärdering/Mervärdesavdrag)	Entreprenören ska beskriva hur de ska ta emot unga säsongsarbetande hyresgäster.
2016	Gråbo	Utemiljöskötsel	ja	UF3.52 Prövning av anbud (Utvärdering/Mervärdesavdrag)	Entreprenören ska beskriva hur de ska ta emot unga säsongsarbetande hyresgäster.
2016	Vittjåkk	Utemiljöskötsel	kanske	AF 4.3 Utvärderingskriterier	Entreprenören ska i affärsplan beskriva hur de kan skapa mervärden i kommunen.

Av de 15 förfrågningshandlingarna tar 8 upp sociala hänsyn och en använder en formulering som ofta används då man vill beakta sociala hänsyn. Detta tyder på att det går att beakta sociala hänsyn men att det finns svårigheter eftersom inte alla gör det. Det framgår också att man använder både Aff- och AB/AMA-systemen för att formalisera sociala hänsyn. 8 olika rubriker som återfinns i 3 olika faser i 2 olika system. I 5 av de 8 som berör sociala hänsyn är målsättningen att skapa arbete åt unga under sommarhalvåret.

Diskussion

Litteraturstudie

På frågan om det är det möjligt att ställa krav på sociala hänsyn vid offentlig upphandling av utemiljöskötsel är svaret ja.

EU:s lagstiftning har möjliggjort sociala hänsyn sedan början av 2000-talet (Europeiska unionen, 2011). EU vill stärka samhället och individen. Andra anledningar till att ta sociala hänsyn är att man vill öka känslan av ansvar, inflytandet och förståelsen för närmiljön hos de som lever och arbetar där (Eklund, 2016). EU har glidit från att reglera ekonomin ur ett tillväxtperspektiv mot ett mer samhällspolitiskt perspektiv. Detta har resulterat i formuleringen som finns i Lagen om offentlig upphandling ”Upphandlande myndigheter bör beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta” (notisum, 2016). EU preciserar inte vilka inom vilka branscher som sociala hänsyn ska beaktas.

Att parkskötsel specifikt lämpar sig för beaktande av sociala hänsyn i Nederländerna i tas upp (SOU 2016:15) och i Storbritannien i The Olympic Park (Olympic Delivery Authority, 2010). I avsnittet om Nederländerna sägs inte så mycket om hur det ska göras utan bara att det går. I Olympic Park finns beskrivet hur man vill att sociala hänsyn ska tillämpas men inte hur man faktiskt gjort. I förfrågningsmaterialet från juli 2016 finns exempel tillämpningar av sociala hänsyn men där framgår inte hur utfallet blev.

Utifrån det som framkommit i litteraturstudien skulle man kunna säga att i Europa har man varit mer innovativa vad gäller sociala hänsyn i förfrågningsmaterial än i Sverige. Men eftersom granskningen av uppenbara skäl inte är heltäckande kan man egentligen inte säga att det är så. Det finns svenska exempel som i Vivalla då ÖrebroBostäder tillämpade sociala hänsyn ungefär som man gör i Storbritannien. Om man ändå skulle anta att det går trögt att implementera sociala hänsyn i upphandlingar i Sverige kan man tänka sig att det beror på en mängd olika saker.

Konkurrensverket har fram tills helt nyligen varit den myndighet som granskat upphandlingar. De har i första hand tagit fasta på ekonomiska premisser och de grundläggande principer som styr offentlig upphandling och inte prioriterat sociala hänsyn. Sedan 2015 har ansvaret för upphandlingsfrågor legat hos den nya Upphandlingsmyndigheten, som ska prioritera hållbarhet i högre grad.

En annan förklaring skulle kunna vara att medvetenheten om sociala hänsyn har varit låg. I min utbildning har sociala hänsyn inte berörts, men jag vet inte hur det ser ut bland de som upphandlar. Ytterligare aspekter är att det krävs vidareutbildning för de som arbetar med upphandling när reglerna förändras. Dessutom att man inte antar att det är en övergående trend, utan faktiskt satsar resurser på utbildning av upphandlare. Det kan ju också vara så att de byråkratiska system som finns i andra länder där man är mer innovativa är annorlunda och ger utrymme för en större variation.

De tre svenska företagen som Eklund (2016) tar upp arbetar med CSR-frågor genom att skapa planer och strategier för hur det ska gå till. De arbetar också med brukarmedverkan genom dialog och med utbildning, praktik och lärlingsplatser. Att man ska ta sociala hänsyn är något som bestäms på strategisk nivå, men förmedlas vidare ut i organisationen. Man samarbetar med kommuner, kommunala bostadsbolag och arbetsförmedlingen. Fördelarna för företagen är många. Vissa uppdrag kräver att man arbetar med sociala hänsyn. Företagen säkrar sin kompetens för framtiden. Sociala hänsyn är användbart i marknadsföring och på strategisk nivå ser man positivt på att man kan vara med och påverka samhället och bidra till samhällsekonomiska vinster.

Vid en jämförelse av byggbranschen och utemiljöskötselbranschen kan man se att inom utemiljöbranschen har man inte riktigt kommit lika långt men att arbetet med dessa frågor är på gång.

De svenska byggföretagen har olika utbildningar som gör att de kan skräddarsy arbetskraften efter företagets behov. Detta är fördel när det kommer till att ta emot utbildad personal. Inom utemiljöskötsel uppfattar jag inte denna typ av utbildningsverksamhet. En förklaring till detta skulle kunna vara att aktörerna inte är lika stora, en annan är att behovet av utbildning inte anses vara så stort inom utemiljöbranschen.

För att ta ett exempel anger ett företag att man ofta behöver ett yrkesbevis om man ska arbeta inom byggbranschen medan utemiljöbranschen inte har sådana krav. Min handledare upplyste mig om att det finns yrkesbevis för skötsel och förvaltning av utemiljö vilket man kan läsa om på Trädgårdsnärings Centrala Yrkeskommittés hemsida.

Granskning av styrande system

I AB/AMA finns rubriken AFC/ AFD.346 Anställda. Där kan man ställa sociala krav på entreprenören angående anställandet av personer ur en viss grupp. ABFF och Aff har inget särskilt utrymme för sociala hänsyn.

Hade det funnits ett tydligare stöd för sociala hänsyn i AB/AMA, ABFF och Aff hade kanske fler använt det. Vid genomgången av förfrågningsmaterial och de styrande systemen AB/AMA och ABFF så visade det sig att det finns utrymme inom systemen, men det kanske skulle behöva något mer som pekade på möjligheten. En möjlighet skulle vara att eftersom det finns rubriker för Kvalitet och Miljö skulle man kunna använda en liknande rubrik för sociala hänsyn. Både miljö och sociala hänsyn finns med i EU:s begrepp hållbar ekonomi.

Granskning av förfrågningsmaterial

Som underlag för diskussion har förfrågningsmaterial från juli 2016 använts tillsammans med exemplet från Kalmar 2014. Det framkom under juli 2016 att 7 av 14 tog upp sociala hänsyn trots att det inte finns något tydligt stöd för detta inom AB/AMA, ABFF och Aff. Dessa anknöt alla till ABFF i någon version och inte till AB/AMA. Ett av exemplen anknöt inte till något av systemen. I en av dessa 7 upphandlingar vill beställaren att entreprenören betalar lönekostnaderna själv. Detta utan krav eller sanktioner. I de övriga 5 handlar det om att entreprenören ska ta emot unga under sommarlovet som beställaren avlönar.

Det genomgångna förfrågningsmaterialet visar att alla utom 3 har valt det för beställaren mest fördelaktiga priset som urvalsgrund vilket är positivt eftersom det möjliggör sociala hänsyn. En lämnar frågan öppen då entreprenören ska beskriva hur mervärde skapas i kommunen, vilket liknar formuleringar som kan återfinnas i exemplet med MTR och Londons tunnelbana. En tar upp sociala hänsyn som särskild punkt i upphandlingsföreskrifterna, vilket är unikt. Det som skiljer detta förfrågningsmaterial ytterligare är att andra aspekter som att produkter från andra länder ska vara etiskt producerade och följa ILO:s kärnkonventioner, FN:s barnkonventioner och producentlandets arbetsrättsliga lagar.

Ett sätt att beakta sociala hänsyn är att underlätta för mindre företag att delta i upphandlingar. Det har Stockholmshem och Förbo gjort då de har delat upp sina upphandlingar efter geografiskt område istället för att ta en entreprenör på alla områden.

I förfrågningsmaterialet använde Halmstad fastighets AB Särskilda föreskrifter, rubrik SF0 Allmänt för att beskriva beställarens avsikt att tillämpa sociala hänsyn. Stockholmshem använde Kontraktformuläret, rubrik K3.1 Organisation, för att förbinda entreprenören att ta emot

sommarjobbare i förfrågningsmaterialet för Hökarängen, Sättra och Solberg. Förbo använde upphandlingsföreskrifterna, rubrik UF3.52 Prövning av anbud där entreprenören ska beskriva hur de ska ta emot unga säsongarbetande hyresgäster i förfrågningsmaterialet för Landvetter och Gråbo. Kalmar läns landsting använde rubriken SF2.91 "Socialt ansvar" för att ta in en beskrivning från leverantören om hur de ordnar så att 10 % av de anställda har någon form av funktionsnedsättning.

5 av förfrågningsmaterialen hade administrativa föreskrifter i stället för särskilda föreskrifter. En av dessa anknöt till ABFF12 vilket inte är brukligt, har man administrativa föreskrifter anknuter man oftast till AB. Dessutom är de mycket lika. Efter att ha läst boken om Aff och inte hittat ett ord om sociala hänsyn är det kanske inte så konstigt att det inte används mer. I den begränsade och fragmentariska litteratur som finns om hur man tillämpar AB/AMA har jag hittat en rubrik där man kan ställa sociala krav på anställningar hos entreprenören.

Förfrågningsmaterialet visar också att man gör handlingarna på mycket olika sätt. Ibland har jag haft svårt att förstå vad som ska upphandlas. Jag har inte granskat ritningar utan det förfrågningsmaterial som uppfattats som relevant för ämnet sociala hänsyn. Det är också många olika typer av handlingar. Jag undrar varför man inte slår ihop upphandlingsföreskrifter, särskilda föreskrifter med bilagor på skall-krav till exempel. Många saker finns också med på flera platser i samma dokument vilket inte är avsikten med dessa system.

Validering

För att på något sätt spegla de verkliga förhållandena inom upphandling av utemiljöskötsel i Sverige valde jag att titta på det förfrågningsmaterial som var publicerat på Visma TendSign under 30 dagar. Dessa förfrågningar är inte representativa, men kan fungera som diskussionsunderlag i denna studie.

En annan aspekt är att det finns flera olika webbplatser för publicering av förfrågningsmaterial och det har medfört att en okänd andel inte finns med i denna studie.

Det har också visat sig svårt att hitta forskning om sociala hänsyn i Sverige och om de styrsystem som används vid upphandlingar av utemiljöskötsel.

De exempel som finns med från Europa speglar inte hur det ser ut i stort. Exempelen är ju valda för att visa på en mängd olika sätt att angripa tillämpningen av sociala hänsyn. De visar därför inte hur många upphandlingar i respektive land som har med sociala hänsyn.

Vidare studier

Är det lämpligt att använda sig av de sysselsättningsmöjligheter som krav på sociala hänsyn tillåter inom utemiljöbranschen. Man kan tänka sig att det inte är lämpligt på grund av korta och otrygga anställningar eller av det faktum att arbetet, som det ser ut idag, är kopplat till olika arbets- och förslitningsskador.

Det skulle nog behövas till exempel mer forskning om de mer praktiska aspekterna av utemiljöskötsel men den forskning och utbildning som sker hos till exempel SLU är inte tillgänglig för de som arbetar praktiskt med utemiljöskötsel. Det hade varit bra med en organisation som kan utbilda, vidareutbilda, ge råd och forska inom de mer praktiska aspekterna av utemiljöskötsel. Den typen av organisationer kan som Ready for Business i Skottland stödja beställare, leverantörer och de som anställs via sociala krav i olika frågor.

En aktuell och generell beskrivning av utemiljöskötselbranschen skulle vara ett användbart verktyg i vid en jämförande studie av byggbransch och utemiljöskötsel. Förhoppningsvis skulle den svara på hur stor andel av skötseln som upphandlas och hur budgeten för skötsel minskar eller ökar i förhållande till storleken på den förvaltade ytan. Det hade också varit intressant att veta hur utbildningsbehovet, anställningsförhållandena och arbetsmiljön ser ut för de som rent praktiskt sköter vår gemensamma utemiljö. Hur stor andel av de anställda som har tillsvidare tjänst eller tidsbegränsade anställningar och hur många som har utbildning inom grönyteskötsel.

Hur påverkar de ABFF, Aff och AB/AMA hur vi tänker och skriver förfrågningshandlingar? Hur ser systemen ut i andra länder jämfört med våra? Vad utmärker ett system som tillåter mer kreativa lösningar vad gäller till exempel sociala hänsyn eller brukarmedverkan och får det att funka?

Referenser

Anon., 2007. *Boken om AFF: din manual för tjänsteupphandlingar. 2., rev. utg.*. Stockholm: Svensk byggtjänst.

Anon., u.d. <http://socialhansyn.se>. [Online]

Available at: <http://socialhansyn.se/vad-ar-social-hansyn/#definitionavsocialhansyn>

[Använd 04 08 2016].

Eklund, N., 2016. *Socialt ansvar i byggbranschen*, Uppsala universitet: Kulturgeografiska institutionen.

Europakommissionen, 2016. <http://ec.europa.eu>. [Online]

Available at: <http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility>

[Använd 15 07 2016].

Europeiska unionen, 2011. *Socialt ansvarsfull upphandling -En handledning till sociala hänsyn i offentlig upphandling*, Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå.

Global Reporting Initiative, u.d. <https://www.globalreporting.org>. [Online]

Available at: <https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI-G3-Swedish-Reporting-Guidelines.pdf>

[Använd 29 08 2016].

Göteborgs stad, u.d. <http://socialhansyn.se>. [Online]

Available at: <http://socialhansyn.se/vad-ar-social-hansyn/#definitionavsocialhansyn>

[Använd 04 08 2016].

Hansson, B., 2015. *Byggläsnad: projektering*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, A., 2016. *Social hållbarhet i upphandling*, Göteborg: Göteborgs universitet.

Kalmar läns landsting, 2014. *Särskilda föreskrifter Diariennr. 140002-A27 Handling 07.02.* u.o.:u.n.

Konkurrensverket, 2014. *Upphandlingsreglerna– en introduktion*. [Online]

Available at:

<http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/informationsmaterial/upphandlingsreglerna--en-introduktion.pdf>

[Använd 28 06 2016].

London Legacy Development Corporation, 2016. <http://queenelizabetholympicpark.co.uk>. [Online]

Available at: <http://queenelizabetholympicpark.co.uk/our-story/transforming-east-london/careers-jobs-and-apprenticeships/kick-start-your-career/the-landscape-group>

[Använd 14 08 2016].

Lundmark, S., 2016. <http://svenskmarkservice.se/nyheter/fastighetsagare-missar-chansen-att-utveckla-sina-utemiljoer/>. [Online]

Available at: <http://svenskmarkservice.se/nyheter/fastighetsagare-missar-chansen-att-utveckla-sina-utemiljoer/>

[Använd 10 08 2016].

NCC, 2016. <http://www.ncc.se/produkter-och-tjanster/hallbar-renovering/fittja-peoples-palace-renovering-for-folket/>. [Online]

Available at: <http://www.ncc.se/produkter-och-tjanster/hallbar-renovering/fittja-peoples-palace-renovering-for-folket/>
[Använd 22 07 2016].

notisum, 2016. <http://www.notisum.se>. [Online]
Available at: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20071091.htm>
[Använd 04 08 2016].

Olympic Delivery Authority, 2010. *THE OLYMPIC PARK -TOWARDS A 10 YEAR LANDSCAPE-MANAGEMENT & MAINTENANCE PLAN*. u.o.:u.n.

Persson, B., 2016. *Forskning, utveckling och innovation inom skötsel*. u.o.: u.n.

Regeringskansliet, 2015. <http://www.regeringen.se>. [Online]
Available at: <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/05/indelning-och-uppgifter-i-kommuner-och-landsting/>
[Använd 03 08 2016].

Samuelsson, B., 2015. *Nya och ändrade koder och rubriker i AMA AF*. u.o.:Svensk Byggtjänst.

Skanska, 2016. <http://www.skanska.se/Om-Skanska/Prioriterade-omraden/Hallbarhet/Sa-har-arbetar-vi/Social-hallbarhet/>. [Online]
Available at: <http://www.skanska.se/Om-Skanska/Prioriterade-omraden/Hallbarhet/Sa-har-arbetar-vi/Social-hallbarhet/>
[Använd 22 07 2016].

Skanska, u.d. <http://www.skanska.se/sv/Jobba-hos-oss/Studenter/>. [Online]
Available at: <http://www.skanska.se/sv/Jobba-hos-oss/Studenter/>
[Använd 22 07 2016].

SOU 2013:12, 2013. *Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling*. Stockholm: Fritze.

SOU 2016:15, u.d. *Arbetsklausuler och sociala hänsyn i offentlig upphandling*. Stockholm: Elanders.

Upphandlingsmyndigheten, 2016. <http://www.upphandlingsmyndigheten.se>. [Online]
Available at: <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/social-integration/ny-lagstiftning-for-sociala-tjanster-och-reserverade-kontrakt/reserverad-upphandling/>
[Använd 19 08 2016].

Wahlberg, S., 2016. <http://www.dagensjuridik.se>. [Online]
Available at: <http://www.dagensjuridik.se/2016/06/i-sverige-ska-svenska-villkor-galla-ny-lag-om-offentlig-upphandling>
[Använd 15 07 2016].

Örebro, u.d. *Sociala hänsyn i upphandling -ett exempel på utveckling i Örebro kommun*. [Online]
Available at:
<http://skl.se/download/18.7e56c4f31498402ab2f74b34/1416926451582/%C3%96rebro+Vivalla+upphandling+sociala+h%C3%A4nsyn.pdf>
[Använd 27 07 2016].